СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРҐАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРҐАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXVIII. Ч. 182. Джерзи Сиді, Н. Дж., четвер, 7 серпня 1930. VOL. XXXVIII. № 182. Jersey City, N. J., Thursday, August 7, 1930. THREE CENTS.

УРЯД ПРО ДОПОМОГОВУ АКЦІЮ ДЛЯ ПОТЕРПІВШИХ ВІД ПОСУХИ

ВАШИНҐТОН. — Президент Гувер заповів, що з рамени правительства будуть пороблені всі можливі кроки, щоби прийти негайно з допомогою для потерпівших від страшної посухи. Уряд вже розпочав переговори з залізничими підприємствами в справі дешевого перевозу збіжа й сіна в загрожені посухою околиці.

Президент зазначив, що доперва в понеділок буде предложений йому точний звіт щодо величини катастрофи.

ВТРАТИ ІЗЗА ПОСУХИ.

ШИКАҐО. — Посуха триває далі й нема вигляду на зміну. Дотеперішні втрати, нанесені посухою, виносять: в стейті Оґайо $200,000,000, а в Мізурі $100,000,000.

ПШЕНИЦЯ ЗРІВНОВАЖИТЬ ВТРАТИ.

КАНЗАС СІТИ. — Секретар хліборобства, Артур Гайд, підніс у виголошеній тут бесіді, що цього року треба надіятися втрати на кукурузі на яких 500,000,000 бушлів. Та втрата не є страшна, бо край має велику надпродукцію пшениці. Тому зиск і втрати зрівноважаться. Теперішня ціна на пшеницю є така низька, що фармер не є в силі продати пшеницю без втрати. Це дається пояснити тим, що Америка засіває тепер пшеницею 40,000,000 акрів більше ніж перед війною і продукує 43,000,000 бушлів пшениці більше, ніж зуживає.

АТЕЇЗМ ПОШИРЮЄТЬСЯ.

ЕЗБУРІ ПАРК (Ню Джерзи). — 10,000 лютеранів зіхалося на свято підписання Авґсбурського віроісповідання. До них промовив професор теольоґії Волтер А. Маєр. Він підніс, що в Америці ширится в застрашаючий спосіб атеїзм. 25,000 церков уже „померло" або ледви „дихає". Маєр складав за тему вину на вчених, які критикують біблію і її оповідання про сотворення чоловіка. А далі звернувся він проти атеїстичної пропаганди московських большевиків.

НОВИЙ ШЕФ ШТАБУ АРМІЇ.

ВАШИНҐТОН. — Президент Гувер назначив начальником штабу армії генерал-майора Доґласа Мек Артура, командуючого американською залогою на Филипинах. Новий начальник є наймолодшим з усіх генерал-майорів армії й наймолодшим офіцером, якого колинебудь в Америці наділено такою високою почестю.

Командантом маринарки заіменовано генерал-майора В. Г. Фулера.

БІЙКА ЧОРНИХ ВЯЗНІВ З БІЛИМИ.

НЮ ЙОРК. — В тюрмі „Велфейр Айленд" прийшло до бійки між 400 білими і чорними вязнями ізза права до вживання бейзболевого поля. Бійка тревала 15 мінут. Було велике замішання, з якого вязні не скористали й ніхто не втік. Всі були заняті бійкою. Побитих було 27. Бійці приглядався Морис Коннелі, бувший президент дільниці Квинс, котрий відсиджує кару, наложену на нього за хабарництво.

$50,000 ЗА ТЕ, ЩОБИ ПЕРЕСТАВ НАПАДАТИ.

ВАШИНҐТОН. — Перед сенатським виборчим комітетом зізнано, що з боку сенатора Ґрундія запропоновано сенаторови Томасови Д. Шелови $50,000 на виборчу кампанію, якщо він перестане в сенаті атакувати Ґрундія.

НАСЕЛЕННЯ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ.

ВАШИНҐТОН. — Останній перепис виказує небувалий досі зріст населення краю. Ото за останніх 10 літ прибуло 17,018,253 людей. Загальне число населення виносить 122,728,837 людей. Разом з іншими американськими посілостями живе на землях Злучених Держав 137,501,561 людей.

ҐРІН ХВАЛИТЬ ГУВЕРА.

ВАШИНҐТОН. — Президент Американської Федерації Праці, Вилієм Ґрін, відвідав президента Гувера й просив його відкрити конвенцію Ам. Фед. Праці, яка розпічне свої наради в Бостоні дня 6-го жовтня. При тій нагоді Ґрін зазначив, що Гувер припинив своєю конференцією з фабрикантами і робітниками з 21 листопада зниження заробітної платні, на що тоді заносилося. Мимо економічної скрути, казав Ґрін, вдалося на загал задержати далі тісамі заробітні платні.

ІСТОРІЯ З „ЧОРТОМ З ДЖЕРЗІ" ПОВТОРЮЄТЬСЯ.

ЕТЛЕНТИК СІТИ. — Від якої сотки літ кружляє між тутешнім населенням леґенда про „чорта з Джерзі". Кажуть, що колись жінка бідного рибака мала вже 12 дітей і заповіла, що як ще прийде тринацяте, так „хай іде до чорта". От воно так і сталося. „Чорт" являється у ріжні часи. Часами видно його „копита" в зимі по снігу. Але найбільше бачать його літом ті, що збирають по лісах ягоди.

Одні кажуть, що історію ту придумали ті, що збирають ягоди, щоби відстрашити конкурентів, а інші, що чорт являється тим, котрі вже добре нарушили прогибіцію.

ДЕПОРТУЮТЬ КОМУНІСТІВ.

В Гавані заарештовано 70 комуністів, запідозрених у підготовці революційного перевороту на Кубі. Більша часть заарештованих це Китайці. Кажуть, що китайські іміґранти є найбільше схильні до комунізму.

НІМЕЦЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ У БОЛЬШЕВИЦЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ.

Рада народніх комісарів ухвалила створити німецький факультет у ленінґрадському університеті. Покищо викладатиме кількох німецьких учених німецьку літературу.

ГЕРОЙСЬКИЙ ОФІЦИР МАРИНАРКИ.

Бруно Борліні, офіцир маринарки у Ріо де Жанейро (Бразилія), вратував життя двом, що потонули у морі, а перед роком у Ріо виніс з огню дві особи. Тим чином вратував їх від смерти. Відважний Бруно буде відзначений і нагороджений президентом републики.

ВИГАНЯЮТЬ БОЛЬШЕВИКІВ З БРАЗИЛІЇ.

Маріо Маріяні, звісний комуніст у С. Павлі, на підставі остаточного рішення найвищого трибуналу федерального засуджений на проґнання з Бразилії. Зволікали оправу, наново розслідували, та однак рішено, що комуністична пропаґанда нівечить морально і матеріяльно людей і аґітатори мусять покинути Бразилію. За Маріянім знайдуться інші, які бразилійський уряд позбудеться.

УКРАЇНСЬКІ „ГЕРОЇ".

В Жанґаді (Бразилія) склалася сумна подія. На другий день Зелених Свят у домі Петра Банаха Яків Гайовий посварився зі своєю мамою. В обороні матери став Йосиф Драбик. Біда наднесла Бразилійця. Цей взяв револьвер від Якова і стрілив до Драбика. Куля перейшла долоню Драбика, зранила руку Онуфрія Гайового і скалічила живіт молодого, 16-літного Івана Банаха. Візвано лікаря до хлопця, та хоч лікар оперував, у вівторок під вечір Іван Банах помер. Покійний був касером у склепі Петра Банаха й невинно погиб. От наслідки буденних забав наших, де на столі горівка і карти, а за поясом револьвери. Поліція арештувала Якова Гайового і Бразилійця та повела їх до Пальмас.

ЗАМАЛО ДПУ.

Радянська преса подає, що Сталін поручив творити нову комуністичну орґанізацію „Осодмія", то є „Общество содействія міліції". Члени тої орґанізації мають наглядати й контролювати діяльність ДПУ, мають входити в усі інституції, досліджувати настрій кождого урядовця і дбати про збільшення впливу й авторітету комуністичної партії.

БАРБЮС НА ЧОРНІЙ ЛИСТІ.

„Базелер Нац. Цтґ." оголосила виїмки з т. зв. „чорної листи" фашистівської поліції. Є там назвища людей, що не можуть переступити італійського кордону. Крім італійських горожан на листі є два Німці та відомий австрійський соціялістичний посол др. Адлер і французький письменник Анрі Барбюс.

ТРАҐІЧНА СМЕРТЬ СОЮЗОВЦЯ.

В місцевости Ейтсборо, Па., відобрав собі життя Григорій Джумак, член 51 відділу У. Н. Союза. Причиною траґедії мала бути незгода в родині. Покійний положив собі на голову динаміт, який при вибуху розшарпав тіло, що майже сліду по нім не остало.

БАТЬКО ЗВІР.

Недалеко Ріо де Жанейро (Бразилія) мешкав Портуґалець Рібейро з 5 дітьми. Праву жінку відігнав від себе, а мешкав з уличницею. Про діти не дбав, а коли найстаршого сина хотів позбутися за всяку ціну. Одного дня, в неділю, коли син хотів побавитися з товаришами, несовісний батько замкнув його у темному льохови, наложивши на нього 18-кілеві кайдани. Там перебув син 2 дні і три ночі. Сусіди добачили й дали знати поліції. Батька арештовано і він буде відповідати перед судом. Публика хотіла злінчувати на вулиці батька, але поліція не допустила.

ПОГИБЛИ В ОГНІ.

Пожар вибух у Куритибі у фабриці дахівок при улиці Кандідо де Абреу. Вогонь наніс шкоди фабриці, крім того згоріло в огні троє людей: заступник властителя Томачек, його жінка і дитина. З причини, що їх дім був на подвір'ю фабрики, коли вогонь поширивсь, вони не були вже в силі ратуватися.

УКРАЇНСЬКИЙ ФІЛЬМОВИЙ РЕЖІСЕР У ПРАЗІ.

До Праги приїхав режісер ВУФКУ Олександер Довженко. „Ческе Слово" з цеї нагоди пише: До Праги приїхав основник української кінематоґрафії Довженко. Гостина симпатичного й енерґічного молодого режісера може стати мостом до навязання тісних звязків чеського фільму з українським. Довженко вродився 1894 р. в Сосниці на Чернигівщині, був учителем, потім урядовцем радянського посольства у Варшаві та Берліні, при чім студіював малярство, потім перекинувся до фільмового мистецтва. Малярства вчився у проф. Екеля. Як режісер, Довженко сфільмував „Звениґород", „Арсенал" і „Землю" та інші.

ДВІ ЖІНКИ ЗАСУДЖЕНІ НА КАРУ СМЕРТИ.

У столиці Болгарії жила бідна, інтеліґентна вдова з дочкою, яка дуже любила музику. Тому, що дочка не мала стільки грошей, щоби купити собі фортепян, про який мріяла, мати і доня порішили вбити свою сусідку Луляву й ограбити її. В ночі напали вони на багату сусідку, вбили її молотком й ограбили більшу суму грошей та купили собі фортепян і дочка почала приготовлятись до концерту. Але поліція впала на слід убивників, арештувала піаністку й її матір, а на днях у Софії закінчився судовий процес, в якому обидві жінки засуджено на кару смерти через повішення. Обурення болгарського жіноцтва таке велике, що коли по присуді їх випроваджено зі суду, то там зібралось 5,000 жінок, які хотіли засуджених вбити на місці. Оборона внесла протест і присуду ще не виконано.

ВИБУХ ҐАЗУ В МОСЦІЦАХ.

У польській державній фабриці азотових сполук у Мосціцах (біля Кракова) вибух амоняковий ґаз. Вибух відкинув у повітря робітника Уршулю. Він упав на шини та до 2 годин помер. Другий робітник лекше ранений. Вину вносять інжінір-хемік і майстер, що занедбали контролю доливу ґазу.

ПОМЕР ТРУБАЧ „ЗАВШЕННЯ ЗБРОЇ".

У Парижі помер траґічною смертю, вискочивши з вікна 4. поверху, Юліян Селіє, який був славний тим, що 11. жовтня 1918 року він як трубач французької армії затрубів сиґнал про завішення зброї.

ЗАЛІЗНИЧА КАТАСТРОФА БІЛЯ ЛЕНІНҐРАДУ.

Дня 30. червня поїзд, що їхав з Іркуцька до Ленінґраду, вискочив з шин, наслідком чого паротяг і кілька возів розбились на шматки, причім згинуло 23 особи, а богато пасажирів було ранених.

ФАШИЗМ І РОСІЙСЬКА ЕМІҐРАЦІЯ.

„Возрожденіе" помістило статтю Муратова, який стверджує, що серед російської еміґрації зростають симпатії до фашизму. У відповідь на цю статтю Н. Крестов у „Свободі" пише: „Так, фашистівська доктрина приваблює нас, головно тому, що вона одухотворена безоглядною вірою в силу людської волі, оптимізмом і стремлінням накинути свою волю байдужій або обманутій масі. Фашизм викликає ентузіязм як протиставлення комунізмові. Ми утопили свої ідеї в болоті догм та доктрин і в свідомости молоді назріває думка, що одиноким виходом із цього болота то фашизм. Молодь зберігла у відношенні до большевиків психольоґію революціонерів, а не опозиціонерів. Мусоліні писав: „Виграє той, хто хоче виграти, той, хто має більший запас волевої енерґії". Горетка італійських фашистів мала більше енерґії, як міліони їх ворогів, і ця горстка виграла, поборола ворогів своєю відвагою, горінням і твердою вірою. І з тої точки погляду фашистівські настрої російської еміґрантської молоді можна тільки витати".

ПРАКТИКИ ПОЛЬСЬКОЇ ПРЕСИ.

Український хор „Бояна" в Дрогобичі під диріґентурою проф. Сапруна гостив із своїми концертами у кількох підгірських містах, де очевидно виступав як український хор. Польський „Век Нови" чомусь захотів коштом цього хору робити рекляму польській музичній культурі. В останньому числі цієї газетки в ілюстрованому додатку поміщено світлину цього хору, який названо „Роян" і не зазначено, що це український хор. Наївний читач „Веку Нового" оглядає ту світлину і радіє, що „мешцови дрогобицкі хур Роян" поширює в Дрогобичі польську музику під диріґентурою о. Сапруна. Яким способом світлина „Бояна" попала до „Веку Нового", Бог святий знає, але під світлиною читаємо: „В остатнім часі здобув небуденний розголос мішаний хор „Дрогобицкий Роян" під батутою кєрдзя проф. Сапруна. Хор обіхав кілька місцевостей Східної Малопольщі із концертами".

КОМУНІСТИЧНІ ЗВІРСТВА В КИТАЮ

МАСОВІ ВБИВСТВА НАСЕЛЕННЯ ТРЕВАЮТЬ ДАЛІ. ЗА ЧУЖИНЦІВ ВИМАГАЮТЬ ВИКУПУ.

ШАНҐАЙ (Китай). — Остаточно зясовано, що комуністи вбили 2,000 Китайців у місті Шанґша, а 4,000 Китайців невідомо де ділися. Думають, що частина їх загинула поза містом, тікаючи від комуністичних банд, а частина десь переховується в горах. Комуністичні банди на півночи від Ґанкова грабують та вбивають населення. Чужинців стараються захопити в полон, щоби за них потім вимагати викупу.

Комуністи особливо стараються захопити в свої руки британських місіонарів. Кілька таких жертв вони тепер тримають у своїх руках. Британський консуль у Фучові одержав від комуністів-бандитів палець, одрізаний у полоненої ними анґлійської співробітниці місії, Нетлетон. При тім бандити вимагають 50,000 долярів викупу за неї та за паню Ґарісон, яку вони також тримають у полоні. Бандити заявили, що коли не буде скоро присланий їм викуп, то вони будуть далі відрубувати по одному пальцеви й присилати до консуля все нові вимоги на викуп.

До Ґанкова, у ріку Янґтсе, прибув американський торпедовець „Люцон" на допомогу тим воєнним суднам, котрі там стоять для охорони чужинців. У Ґанкові тепер також сконцентровано британські та японські воєнні судна, а японське міністерство висилає ще чотири торпедовці на підсилення своєї фльоти на ріці Янґтсе. Треба сподіватися, що чужинецькі держави вжиють рішучих заходів, щоби вратувати своїх громадян від комуністично-бандитських звірств.

Армія Кай Шека почала наступ на північному фронті проти армії північних повстанців, а тому не має тепер можливости дати відповідну відсіч комуністичним бандам.

ҐІНДУСИ СВАРЯТЬСЯ МІЖ СОБОЮ.

КАЛЬКУТА (Індія). — Всеіндуський національний конґрес розбився на дві ворожі фракції. Розбиття сталося ізза виборів посадника та радних міста Калькути. Кожна група підтримує свого кандидата. Прихильники одного з кандидатів захопили муніципальний будинок, а їх противники лишилися на вулиці біля будинку.

Засідання не могло відбутися ізза страшного галасу й боротьби з тими, котрі хотіли вломитися до будинку. Отже збори довелося розвязати, не перевівши потрібних виборів. Боротьба між двома ґрупами триває далі.

СПРАВА ПАЛЕСТИНСЬКОГО ПОГРОМУ.

ЖЕНЕВА (Швайцарія). — Публікування протоколу засідань мандатної комісії Ліґи Націй у справі погрому в Палестині, який відбувся в минулому році, тепер затримано. Британське правительство домагається, щоби разом з протоколами комісії була видрукувана його відповідь на закиди, які комісія поробила британській адміністрації. Британський уряд уважає ті закиди неслушними й тому хоче тепер їх спростувати.

Секретар мандатної комісії веде переговори з членами комісії, щоби вони згодилися на прилучення замітів британського уряду до протоколів комісії. Сподіваються, що члени комісії на це погодяться, а тому вже тепер затримано опублікування протоколів.

АНҐЛІЙСЬКО-РУМУНСЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНИЙ ДОГОВІР.

ЛОНДОН (Анґлія). — Підписано торговельний договір між Румунією та Анґлією. По цьому договору Анґлія буде купувати хліборобські продукти в Румунії та збувати їй свої фабрикати. Договором забезпечено Анґлії переваґу перед іншими державами на збут своїх виробів та купівлю собі продуктів хліборобства. Румунія зобовязалася установити такі митні тарифи, які давалиб майже монополь анґлійським фабрикам і замикалиб доступ у Румунію фабрикатам інших країн.

Крім того Румунія забезпечує Анґлії найдешевший перевіз на її залізницях анґлійських фабрикатів, які через Румунію будуть перевозитися в інші країни. В свою черґу британський уряд поробить ріжні полекшення для збуту в Анґлії румунських хліборобських продуктів та сировця.

МОРСЬКА КАТАСТРОФА.

КОПЕНҐАҐА (Данія). — Недалеко данського берега американський пароплав „Чікасо" перерізав на двоє шведський вантажний пароплав „Ґотенбурґ". Зударення було такої сили, що американський корабель розлупив на двоє шведський, так ніби той був не залізний, а деревляний. Причиною катастрофи була велика буря з мракою й зливним дощем.

Данський ратунковий пароплав на місці катастрофи знайшов задню половину корабля, що ще плавала на воді, коли передня вже затопилася. Він уратував одинацять моряків з розбитого пароплава, а чотири інші мабуть утопилися, або були вбиті підчас катастрофи. Американський пароплав дуже ушкоджений, але власними силами прийшов до копенґаґського порту.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	0 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сиrі і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$2.75

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order

Телефон „Свободи", Montgomery 498. Тел. У. Н. Союза: Montgomery 1838.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

РАБСТВО Й КАРІЄРОВИЧІВСТВО

В дописі священика про „Стару і нову Унію" піднесено головно змагання Польщі спольонізувати при допомозі Унії українське населення під Польщею. Стверджено рівнож, що Рим, свідомо чи несвідомо, йде тій польонізаційній акції на руку.

Залишім тепер Рим і Варшаву на боці, а приглянься, хто є тим топорищем, тим оруддєм, при помочі якого Польща дорогою Риму використовує церкву і релігію для своїх національно-державницьких цілей. Думаємо, що не важко знайти відповідь, коли застановимося хочби над тим, про що пишуть найновіщі часописи з рідного краю.

Маємо тут на думці наради епископів: Хомишина, Коциловського, Лакоти, Лятишевського, о. ігумена Галущинського ЧСВВ, і світських, а то д-ра С. Томашівського й д-ра О. Назарука. Не ходить нам про те, що вони перемінювали Українську Християнську Організацію на Українську Католицьку Організацію, а тільки підчеркнемо таке рішення конференції:

„У справі ревіндикації бувших католицьких церков і монастирів, котрі колись насильно загарбав царський уряд, порішено найперше розслідити і провірити скількість і якість тих обєктів, до котрих гр.-кат. церква має право".

Старокраєве „Діло" обмежується до того, що називає ту постанову **„найпікантнішою".** І нам не доведеться про неї богато говорити. Цеж документ мерзенности. Чужі народи обурюються загарбанням польськими епископами понад 500 українських церков, а наші короновані голови й Назаруки, будуть щойно — розсліджувати й провірювати. І то провірюватимуть по тім, коли митрополит Шептицький вже виразно осудив оте загарбання православних українськех церков польськими епископами.

Духовні короновані раби і їм подібні світські карієровичі не думають про добро українського народа, національну честь і пошану до свого митрополита, а забігають ласки з боку Польщі й Риму. І нікого з них не дратують, бо не добро української церкви й українського народа мають на думці, а кардинальський капелюх, або хоч митрополичий престол, а світські — добру посаду. А в інших знову, котрі може не полюють на більші почести, нема волі й сильного характеру, щоби йти по іншій, тяжчій дорозі. Вони раби — хоч покінчили університети, хоч носять корони. От тут цей корінь лиха, про яке треба говорити і писати та його викорінювати.

УКРАЇНА І УКРАЇНЦІ

III.

УКРАЇНЦІ В РУМУНІЇ.

На національній українській території живе в Румунії понад 1,160,000 Українців. А саме в Буковині, цебто на території 10,442 кв. клм., живе около 500,000 (населення 900,000). Через велику еміграцію процент Українців в Буковині в останньому довоєнному десятилітті обнизився понад 4%. В Америці має жити до 150,000 буковинських Українців.

В Бесарабії виносить українська територія около 10,000 кв. клм. Українці мешкають головно в Хотинщині, над Дністром і над морем. В хотинській окрузі мають Українці абсолютну більшість 56%, в окрузі Акерман 24%, в Ізмаїлі 17%. В містах мають Українці абсолютну більшість в Акермані, а в Ізмаїлі і Килії звглядну більшість. Разом в Бесарабії на національній території живє около 600,000 Українців.

IV.

УКРАЇНЦІ В Ч. С. Р.

Закарпатська Україна обнимає просторінь 12,653 кв. клм. За переписом в 1921 р. було в Закарпатській Україні 483 громади з людністю 606,568. Заселена ця просторінь не густо, бо на 1 кв. клм. припадає 49 душ, але розміщення населення є дуже ріжнородне і колихається між 20—200 душ на 1 кв. клм. Природний приріст обнижується дуже через надмірну еміграцію, яка процентово є мабуть найвища в світі. Від 1905 до 1913 р. мало виїхати 26,655 душ. Ця цифра мабуть занизька. Головно еміґрували Закарпатські Українці до Північної Америки і — як кажуть — є їх там більше ніж на Закарпаттю. Розвинена сильно і сезонова еміґрація, головно верховинців, які літом ідуть в низ до поміщиків на зарібкованння, а зимою до Словаччини і Чехії. Грамотність серед Українців є низька, бо лише 1/3 населення вміє читати і писати. Всього українського населення було в Чехословаччині — згідно з переписом з 1921 р. — 458,528 душ, з чого на Закарпатську Україну припадає 372,884, а на українську територію в Словаччині 85,644 душ. Статистика ця була тенденційна; головно на Словаччині старалися зменшити число Українців.

* * *

На національній українській території, яка виносить 1,773,-900 кв. клм., було з початком 1930 р. 55,137,000 населення, з того 40,555,000 Українців. Крім цього начислюємо на еміграції в Европі около 300—500,000 Українців. В Злучених Державах числять Українців на 750,000, в Канаді на 250 тисяч, в Полудневій Америці на 100 тисяч, тобто в Америці на 1.1 міліона. Загальне число Українців виносить проте около 45 міліонів.

Одно явище є спільне усім українським землям. В самостійних народів росте місто коштом власного села, на що в значній мірі впливає величина і скуплення в одних руках поміщицької землі з одного боку, а роздріблення селянської землі з другого. Чим більше роздріблення і більше скуплення землі в панських руках, тим сильніща мандрівка чи утеча з села до міста, якого торговля або промисл має природні дані для розвитку. У нас був цей наплив до міста, але зі сторони пануючих народів, тобто Росіян, Поляків, Мадярів, Чехів, Румунів; натомісць наша утеча з села була спрямована за море і на Сибір. Коли деінде зменшування сільського населення впливало на зменшування тиснення подачі праці, то в нас цих наслідків не було, бо ринок праці для промислу заспокоював чужинець, який в разі війни був оборонцем ворожих нам міст. Цей процес ми підпирали, бо замісць орґанізувати свою торговлю і промисл, ми купували і купуємо в чужинців, підпомагаємо чужих промисловців і ремісників, а своїх братів висилаємо в американські праліси. — А прецінь українська земля вигодувалаби ще раз тільки населення, треба лишень свідомо хотіти і до цього зміряти.

Загальним явищем, яке намічуємо в Европі, є зменшення уродин. Загальна напрямна веде до того самого реґулювання уроджень, яке бачимо від давна у Франції. Західна, середна і північна Европа йде за Францією, а навіть Італія — мимо аґітації Мусолнія — цим заразилася. Деякі вчені твердять, що Німці — якщо справа буде так дальше розвиватися — спадуть в 1975 р. до числа 46 міліонів. Це не дуже далека майбутність. Відношення між числом заключуваних супруж і уродинами зменшилося в С. Р. С. Р. з 5.4 на 3.6. В Польщі сей сучинник виносить 3.3.

В Радянській Україні заввважуємо також деяке зменшенне уроджень. В Галичині мали ми від 1926 р. дещо меньше число уроджень, що однак дасться пояснити зменшеним числом супруж в літах 1923—1925, а саме з браку в тих літах річників здібних до заключення супружа; недобори цих річників в порівнанні з іншими річниками даються виразно заввважити в статистиці з 1921 р.

Зі зменшенням населення меншає і власний ринок. Великий промисл, якого почини маємо вже на українській землі мусить для свойого дальшого розвитку мати щораз то більший власний ринок. Великанський зріст американського промислу завдячує тій обставині дуже богато. Поступ рільництва, з якого жиє подавляюча більшість нашого народу, є можливий тільки при більшім запотребованню, цебто при великому природньому приростові населення. — Зменшений приріст населення є зменшенням молодечости народу, його гнучкости й молодечої енергії. А цього нам — угнетеній нації — треба як найбільше. Треба нам цього молодечого розгону до осягнення своїх національних ідеалів, розгону, який не боїться перепон, але йде нестримно до побіди.

З Москалем дружи, а камінь
[за пазухою держи.
(Народна пословиця).

АРЕШТУВАННЯ.

В четвер, 17. липня ц. р., після переведення ревіізї в селі Ременові в звязку з пожежею фільварку ґен. Мальчевського в Вислобоках, арештувала політична поліція зі Львова трох студентів, абсольвентів ґімназії: Михайла Карамана, Михайла Чайківського і Куземського. Також арештувала в дні 19. липня ц. р. вечером в селі Запитові Василя Цигана, абс. ґімн. і Володимира Кремінецького, селянина. Арештованих перевезено до поліційних арештів у Львові при вул. Яховича. Закидають їм приналежність до У. В. О.

Б. Дніпрянський.

СОВІТСЬКА УКРАЇНА ТА НАЦІОНАЛЬНА РЕВОЛЮЦІЯ

(2)

Крім того українська нація так збідніла та стільки вистраждала, що **взагалі фактично нема можливости дати їм якуб не було компенсацію ні за землю, ні за будинки, ні за фабрики чи заводи і т. д.**

Що торкається зовнішньої торговлі, то держава має залишити монополь тільки на деякі товари, які державна влада уважатиме корисним продавати й купувати за кордоном, а решту необхідно оповістити вільними для всіх, але під контролею держави. У внутрішньому обміні держава теж моглаби деякі вироби та товари монополізувати, а решта має перейти до кооперації та приватніх торгових підприємств. Банки повинні знаходитися під певною контролею держави. Ми не маємо можливости тут детальніше зупинятися на господарських справах, та всеж **ще раз підкреслюємо, що привернення старих господарських відносин уважаємо шкідливим для української нації, але й наслідування большевицьких спроб після їх цілковитої невдачі булоб безглуздям.** Українські революціонери повинні бути рішучими та відважними реформаторами, не мають боятися йти новими шляхами й братися за утопійні завдання, як то робили та ще роблять большевики.

Замісць сучасної номінальної совітської системи з фактичною диктатурою комуністів **ми маємо орґанізувати таку національну владу, якаб виявляла справжню волю всього населення, ґарантувалаб певну свободу творчости та діяльности й забезпечувалаб інтереси більшости.** Нам здається, що принаймні у певний переходовий період, а можливо й на довший час, що залежатиме від самої української нації, найкращою формою державного ладу булаб радянська система. Проте украинські ради всупереч московським совітам необхідно орґанізувати на таких принципах, щоб українська нація через них мала можливість не лише виявляти свою волю, а головне, **щоб ці ради були міцною підпорою української державности та національної влади.** Ми не повинні боятися недобитків буржуазії, а тому й вона має одержати однакові політичні права нарівні з селянами та робітниками. Але щоб унеможливити з її боку якібудь заходи до перевороту, українська радянська влада повинна утворити та орґанізувати могутню національну армію та певну поліцію. Бо історія й сучасність виразно стверджують, що тільки на них тримається стало всякий лад та кожна влада. А маючи таку силу в руках, не буде потреби боятися маленької купки капіталістів. З другого боку українські ради сільські, міські, краєві та всеукраїнська державна повинні репрезентувати волю більшости української нації, чого за совітської влади якраз і нема.

Коли влада знаходиться в руках самого населення, коли вона переводить політику, що задовольняє більшість населення, то тоді вона тримається навіть без підтримки мілітарної сили самим своїм політичним та моральним авторітетом. Якщо настрій і погляди населення з часом зміняються, то до влади приходять нові групи — і таким чином без великих конфліктів держава й нація мирно розвязують ріжні політичні чвари. Колиж цього нема, а панує диктатура меншости, яка бажає довший час втримати владу у своїх руках навіть всупереч волі населення, це згодом неминуче приводить до повстання, до революції, бо населення тільки силою має можливість передати владу в руки тих груп, які в даний період можуть переводити бажану для більшости населення політику та відповідні реформи. Бо нема сумніву, що у ріжні епохи та періоди тільки певні кляси та партії можуть якслід розвязати ті чи інші проблеми й перевести відповідні реформи. Себто без волі більшости всяка влада тримається тільки силою й гине знову через силу. Отже раз комуністи захопили підчас революції владу у свої руки шляхом перевороту, щоб установити „совітсько-робінично-селянську" владу, а згодом замісць цього орґанізували комуністичну диктатуру, яка фактично не допускає до влади народніх мас і переводить політику в супереч волі більшости селян та робітників, що особливо виразно помічається на Україні, то **українській нації лишається тільки один вихід, а саме збройною силою, через повстання та революцію викинути московських комуністів за межі нашої батьківщини й встановити власну народню владу.** Так бувало завжди, так буде й у будуччині, бо поки населення з небажаною, а особливо з чужоземною владою, пасивно мириться, то вона тримається. Але в слушний час **нація наче прокидається** від свого тимчасового, так би мовити, індиферентизму чи байдужности **й жорстоко карає своїх насильників, хтоб то не був — комуністи чи соціялісти, монархісти чи республиканці.** Проте це не значить, щоб і в переходовий період, особливо підчас національної революції та боротьби за державність, можна було орґанізувати на Україні справжню народню радянську владу. Ні, всі попередні революції та визволення націй навчають нас, що підчас збройної боротьби за державність вся влада повинна знаходитися в руках тої революційної центральної орґанізації, яка керує повстанням чи революцією. Вона мусить мати в своїх руках диктаторську владу, щоб довести успішно боротьбу до кінця. Та це може тягнутися рік, два чи три, а не 10 років, як зробили большевики, які й у будуччині від своєї диктатури не бажають відмовлятися. І, от боячись волі населення, вони так зорґанізували свою совітську систему, що остання є лише декорацією большевицької диктатури. Начебто наслідуючи їх, італійські фашисти теж якраз нині запроваджують, так мовити, власну форму совітської системи, щоб таким чином надати своїй диктатурі характер народнього представництва.

Проте не треба забувати, що всі перевороти й революції завжди робилися певною активною меншістю, яка свідомо й консеквентно у слушний час роспочинала боротьбу проти старого ладу та влади.

(Дальше буде).

По давньому.

—Як волілиб ви, пані, чи щоби далі було як досі, чи щоби жінки вибирали собі мужів після вподоби.

—Волю по давньому.

—Чому?

—Тому, що краще є давати гарбузи, як діставати їх.

НА ТЕМИ ДНЯ.

В РАЮ СТРАЙКУВАТИ НЕ МОЖНА.

Коли большевикам хтось наступить на нагнітку поза межами радянщини, то не лише вони починають галас на ввесь світ, але й знаходяться ріжні оборонці й захистники „прав людини", які вимагають розслідувань „страшної брутальности" супроти „ангелів" комуністичної партії. Та біда та, що ті оборонці „прав людей" властиво не є ніякими оборонцями, а просто спекулюють на популяризуванню не так своїх ідей, як самих себе.

Те, що в радянщині міліони населення загинули від „ангельських" комуністичних рук, не промовляє до розуму захисників „прав людини". Ріки пролитої крови невинного населення в інтересах „комуністичного експерименту", вязниці й всі місця заслання стали живими цвинтарями, робітництво й селянство обернене в кріпаків і т. п. і все це нічого не говорить тим, хто боронить большевиків від „поліційної брутальности".

Ось тепер в Одесі розстріляли комуністи 200 робітників-страйкарів, які домагалися поліпшення своїх економічних умов. Большевики будуть кричати, що це контрреволюціонери, а „ангели-хоронителі" большевиків будуть мовчати й не запитають навіть, що цей розстріл значить. В комуністичному раю страйкувати не дозволено. Натомісць комуністи кличуть робітників до провокаційних страйків скрізь, де тільки вдасться, щоби мати можливість стати в позу фальшивих провідників та оборонців робітництва.

СТРАШНА ЯЗВА.

Кримінальні злочини в Ню Йорку й в инших містах Америки ростуть з дня на день. Поліція й влада ламають собі голови над тим, як запобігти цьому й шукають ріжних засобів, щоби знищити причини зросту кримінальних злочинів.

Та далеко не треба ходити за причинами, бо вони лежать не так уже далеко. Одною з важних причин є застрашаючий моральний стан судів. Пригадаймо лише справу таких суддів у Ню Йорку, як Воз, Іволд та инші, які замісць боротися зі злочинами самі повнили ріжні злочини. Для боротьби зі злодійствами в першу чергу потрібна пильна ревізія й реорґанізація судів та адміністрації, які часом не лише потурають злочинам, але й самі повнять їх.

МАЛЕНЬКИЙ ДОДАТОК.

Нюйорські „Щоденні Вісти" вмістили 5. серпня замітку, яку з охотою подаємо нашим читачам з маленьким додатком, бо вона дійсно відповідає правді. Говорячи про „наміри" комісії Фіша „утворити спеціяльну федеральну поліцію проти большевиків", щоденна рептилька пише:

„Мабуть ніякий володар у світі не створив собі кращої „охоронки" від тої, що її мав цар Микола, а прецінь без неї він правдоподібно був би жив трохи довше. Спеціяльна поліція в його імперії була лише признакою, що наближається конець — подібно як недалеко до смерти капіталістови, що мусить оставати під опікою медичних спеціялістів. Здоровий орґанізм ніякої спеціяльної охорони не потребує, а це відноситься як до окремої людини, так і до суспільних, політичних і економічних орґанізмів".

Свята правда. Та ми хочемо додати, що московські комуністи царську „охоронку" у себе вдосконалили в сто разів і до старих царських охранників покликали ще тисячки своїх нових охранників та провокаторів. Утворили Чека, а тепер ГЕПЕУ, утворили спеціяльну жандармерію, спеціяльні охоронні війська то що, що навіть не снилося Миколі.

Що це значить? Та на це самі большевики відповідають у поданій тут замітці.

„СТАРАТЕЛЬНИЙ МАЛОРОС".

Галицький кацап Васілій Семьоновіч Кацедан пише в „Правді" так, ніби він московської блекоти до безпамятства обівся. Він доказує, що Українці в Бостоні на святі провалилися, бо „української нації нет". Він хоче впевнити в цьому своїх братів „карпаторосів", вважаючи, що між ними нема людей, які зрозумілиб всю „правдивість" його писань.

Та на біду „Москаля" Кацедана Українці одержали дві нагороди, а саме за те, за що „старательний малорос" їх ганьбить, а його „дорогіє братья" одержали за свої „висококультурні виступи" звичайнісеньку дулю. Розуміємо бідну голову нашого землячка, котрий заліз між чувашсько - фінсько - татарське племя Москалів. Він тепер замісць того, щоби вдарити себе по лобі та зрозуміти, що не туди заліз, кличе ще й других до себе лізти в московське болото, щоби не було так досадно, що сам обсмарувався.

Та не думаємо, що наш землячок знайде собі багато прихильників, які захотілиб повірити йому й полізти в те багно, куди його занесло. Там і без того наших земляків є досить, бо колиб їх не було, та ще Жидів, то ніхто й не чув би в Америці про істнування „русской еміграції". Прийде ще час, може за нашої памяти, коли доведеться нещасливим Кацеданам іти до українського Київа на прощу й на поклін. Не знаємо, чи будуть тоді „київські святі" такими ласкавими, щоби простати тяжкі гріхи національної зради тим, котрі коряться лише силі та вміють служити лише панам, хоч і соломяним, аби панам, а не свойому народові, а не своїй пригнобленій нації.

Русофільство „карпаторосам" дало багато. Так „багато", що їх країна стала найбіднійшою й найтемнійшою закутиною Европи. На московському припоні вони підуть і далі тим страшним шляхом економічної нужди та культурної темноти й політичного рабства, коли не опаматаються.

МІТІНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

КЛІВЛЕНД, О. Тов. Сокіл, від. 336, повідомляє своїх членів, що місячні збори відбудуться в неділю, 10 серпня, в годині 1-шій пополудни, в У. Н. Домі. Обовязком є кождого члена явитись на сі збори. Записуйте свої діти в члени У. Н. Союза. Довгуючих членів проситься вирівнати свої залеглости. — Т. Кальмук, рек. секр.

КЛІВЛЕНД, О. Тов. ім. Ів. Франка, від. 334, повідомляє своїх членів, що місячний мітінґ відбудеться в неділю, 10 серпня, в годині 1-ій пополудни. Обовязком є кождого члена явитися на сей мітінґ, бо буде справоздання контр. комісії. — Н. Задорецький, предс.; Г. Сушко, рек. секр.

ЙОНҐСТАВН, О. Бр. св. Ів. Хрестителя, від. 230, подає до відома всім своїм членам, що мітінґ відбудеться в суботу вечером, бо в неділю наше братство має пікнік. Мітінґу відбудеться під ч. 628 Franklin Ave. Проситься всіх членів явитися на мітінґу, бо є важні справи до вирішення. Не явившіся на збори члени будуть карані. — Юрій Присташ, предс.; Н. Щурко, кас.; І. Павловський, секр.

ЛОРЕЙН, О. Бр. св. Андрея, від. 128, повідомляє всіх своїх місцевих і позамісцевих членів, що мітінґ відбудеться в неділю, 10 серпня, в годині 1-ій пополудни, в гали церковній, під ч. 2445 Іст 31-ша вул. Проситься всіх членів і членкинь прибути на мітінґ. — В. Каршень, секр.

РОМ, Н. Й. Бр. св. Арх. Михаїла, від. 121, повідомляє своїх місцевих і позамісцевих членів, що мітінґ відбудеться в неділю, 10 серпня, в годині 2-гій пополудни, в гали F. Klara, 225 S. Washington St. Проситься всіх членів прибути на мітінґ і заплатити свої належитости. Довгуючі члени, коли не заплатять на сім мітінґу, будуть суспендовані. З неприсутними на мітінґу членами поступиться після статута. — Семен Свередюк, предс.; Теодор Гречковський, кас.; В. Чуйко, секр.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ОРГАНІЗУЙМО ДОПОМОГОВІ КОМІТЕТИ.

Давно я мав думку написати в справі допомоги нашому рідному краєви. Та все не міг ніяк зібратися, бо я не такий письменний, щоби це легко було мені зробити. Серце моє тяжко віщуває, як бідують наші люди під ляцькою окупацією, отож я спробую нарешті тепер таки написати свої думки. До цього мене спонукало те нещастя, яке тепер трапилося в Італії підчас землетрусу. В нашім рідні краю також часто трапляються подібні нещастя від повені, а то може статися й від невроджаю, пожежі та ще від иншої біди.

В таких випадках населення потребує негайної допомоги. Ми добре памятаємо, як недавно, після страшної повені в Галичині, ми вряджували скрізь в Америці віча й збірали на допомогу потерпівшим. Памятаємо, як довго часу забрало, поки ми ту допомогу зложили та вислали до краю. В нещастю нарід потребує допомоги скорої, негайної. Отож сталося так, як каже наша пословиця, що „поки сонце зійде — роса очі висть". Коли там люди терпіли біду кождої хвилини й ми старалися звідти дати їм допомогу, тоді знайшлися ще й такі людці, котрі намагалися всіма силами пошкодити збірковій акції, або затягнути її надовше. Вони тоді запитували, а „куди будуть гроші вислані?", а „хто в комітеті?", а „чому там нема з нашої партії?" й т. п.

Підчас збірки це викликало непотрібну сварню й тим не лише гальмувало збірку, але часами й зовсім унеможливлювало її. Мені хочеться сказати про те, як, на мою думку, можна організувати нам тут так, щоби наша поміч рідному краєви була своєчасна й відповідна, та щоби в часі найбільшого нещастя нашого народу ми тут не сварилися й не партійничали, а дійсно допомагали.

Нас, Українців в Америці, є досить майже з кождого села Галичини. Отже добре було-би, колиб односельчане створили тут свої комітети для допомоги рідним селам Ті комітети малиб зложити допомоговий капітал у висоті хоч 500, або 1000 долярів, який трималиб на поготівлі, щоби вислати їх до краю при потребі негайної помочи. Отож такі комітети малиб допомагати в нещастю в першу чергу своєму селови, а при потребі своїм повітам, а то й цілому краєви. Робилиб вони це тоді негайно й без крику та нарікань, не так як тепер, що поки зберуть наші допомогу, то й біда в краю мине, або вже пізно ратувати тих, хто потребував допомоги.

Такі сільські комітети можуть собі створити повітові комітети, щоби мати більшу силу та більше засобів і допомагати цілому повітови, а-бо окремим селам у повіті. Тоді такі комітети спонукувалиб до праці сільські комітети, та контролювалиб їх збірки й взагалі допомогову діяльність на випадок стихійних нещасть.

Перший такий сільський комітет починають творити в Ню Йорку еміґранти з села Бавів, перемишлянського повіту. Бажано булоб, щоби й инші села нашого повіту взялися до праці, щоби перемишлянський повіт показав приклад уміння організуватися на чужині та щирого бажання допомогти рідному краєви.

Яків Лемчик,
Ню Йорк.

Тимто і стала по всьому сьвіту
Страшенная козацькая сила,
Що у нас, панове-молодці,
Була воля і дума єдина.
(З народної пісні).

Омелян Вітковський.

НЕОБЕРЕЖНІСТЬ ЧИ ЗАВИСТЬ?

Дивно виглядало лице Яреми в цей вечір. Весела громада з криком і, гамором ставила шатра й кухню; мимо всего робота йшла справно, а настрій не псував ладу. В Яреми на лиці малювався ні то сум, ні завзяття, ні то злість. Що хвилини падали різкі приказі, що хвилі живий блеск гарних очий зраджував, що думка пильно працювала.

Кречети йшли на стрічу. Рік не бачилися вже з „Лісовиками" й тому радости не було краю. Серед братнього племени кождий мав свого друга, — а для обох племен нічого не було неможливим. Ніякі гори не були застрічкі чи високі, ніякі ріки забистрі, труди заважкі, небезпеки зажахливі. А місцем стрічі мала бути недоступна Попадя, на яку треба було йти через яруги й ліси журепу.

Серед сподівань сон нікого не брався, перекликувалися з шатер і голосно гукали. Тоді Іван взяв мандоліну й наївав на всіх спомин давних перемог і незломну тугу за верхами. Відбивався від яркого огню темний силюет, його постава. Поволи осипляли всі, вкінці пішов спати Іван, лише вартовий пікладав фою.

Тимчасом при дорозі, якою мали йти Кречети, в недоступнім і захистнім місці, на прогалу над рвучим потоком сиділи при вечері опришки. Ніхто безкарно не міг перейти попри їх табор. Мордували й грабили всіх, боялися, щоб їх не викрито.

Кречети дізналися від місцевих людей про небезпечне місце. Табор опришків мали минати нічю, обходячи його плаєм, що йшов під вершок. Дорогу освічував місяць.

Ішли осторожно, щоби не стрінути сторожі противника. Ні камінчик не випав зпід ніг, ні полиця не стукнула об землю, ні ідунка не дзвеніла на наплечнику. Не знати було, чи це колишуться тіни дерев чи посуваються люди. А як здавалось, що дим бачать або вогонь, здержували дух у груди. Ярема провадив певно.

Тимчасом густий ліс закрив місяць і йшли в повній темряві. Важко було бачити свого попередника. Слухом ловили кождий подув вітру. І здавалось, що почули здавлені кроки. Ярема здержався, витягнув револьвер і спробував безпечник... І непроглядну темряву розпанахало полумя ясного жару, а голосний гук відбився протяжним відгомоном по всему мовчазному лісі. Потрясений воздух передав потрясення кождому, а віти дерев зашуміли зі свистом. Перед Яремою лежало тіло в крови. Ярема освітив його лікаркою і з жахом відступив кілька кроків; — надбігаючі побачили, що на землі лежить Константинів.

І в кождого в голові засміявся діявол: „А може це все сталося зумисне?"...

В Яреми голос задрожав: „Други" — і в голосі цім можна було все вичитати, що ніч була темна й що Ярема йшов першим, а враз з цим дрожала загадка події. А проте у всіх думка сверлувала вперто, — бо чому Ярема в останніх днях, почавши від Пасічного, був не свій! — бо чому минав Івана, — бо чому очі були в него чорні, а вигляд понурий! І всі гадки блискавками мигали в занепокоєних головах.

А Ярема більше не говорив, припав до Івана, розіпняв сорочку на грудях і слухав: серце мовкло. Приказав прийти санітареви. Всі освічували ліхтарками. Стріл перейшов через голову: Іван був не до вратування.

Глухо, але рішуче видавав Ярема приказі. Зроблено ноші й зложено осторожно Івана. Найкоротшою дорогою сходили до шляху вузкоторової залізнички. Безвучно й з тяжкими оловяними думками.

В Яреми думки хуртовиною: Що гадатимуть інші — що це помилка, а злочин! І це слово: „зло-чин" молотом било, дзвоном гуділо. І плакало щось у нутрі, питоме людське: „Скажи всім! — толкуйся! — благай! — хай тоді пишуть!" І горячка плила по жилах — пекли очі — а зуби гризли до крови губи: „Не скажу! не скажу! хай судять — один суд правдивий це мій!" І знову: „Байдужа кара, але думки — осуд! Для него, гетьманського скоба!" Силою волі опанувався, щоби не скавулів серед дороги.

Ярема пильно дбав, щоби правильно змінялися всі при несенню ношів. Сам лише ніс без перерви, без опамятання й здавалось, що нести буде тягар до смерти або й довше. Бажалось нести до смерти ці ноші, але скинути думки й горячку, бо ніколи не буде погоди в душі, ніколи не гляне другам в очі.

На шинах побачили візок. Зложили мовчки тіло й сіли пси на місяць. З розгоном їхали вниз. А візок почав гнити скажено. Лише вітер свистів попри вуха, лише глухо чути було відгомін стукоту, який він спричинював, лише остро нахилювався на скрутах. І хотіли гальмувати,—але з жахом замітили, що гальми при візку не було. З одної сторони вгору спиналася скеля, з другої в долі був потік. А візок гнав щораз скорше. І побачили знані добре місця й нагадали собі, що кілька кроків від цего місця зірваний останньою повінню міст. Кожда хвилина зближувала всіх до смерти.

Ярема злегка скрикнув. Найшов давний амулет. Нечайно дозріла постанова й беззвучно зісунувся з візка цілим тілом перед його колесами. Візок здержався несподівано, кількох упало на боки, а Ярему попхав візок кілька кроків дальше. Всі дійшли ближче й побачили, що візок задержався 50 м. перед зірваним мостом, та всі були вратовані. Занялися важко покаліченим, непритомним Яремою. З гадкою звязався в декого подив, в декого підозріння дальше сверлувало.

— Та проте при справозданню ніхто не згадав про цілий інцидент між Яремою й Іваном.

За необережність відібрано Яремі почесть гетьманського скоба й не надано йому належного хреста за юнацький чин. Та більше болючою для Яреми була думка й осуд семи товаришів: Повірять чи не повірять?

Так скінчилася прогулька Кречетів.

(„Молоде Життя").

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗА

СЕНТРАЛ ФОЛС, Р. АЙ. Тов. ім. Івана Франка, від. 93, повідомляє своїх членів, що збори відбудуться в неділю, 10 серпня, точно в годині 10-тій рано під ч. 59 Сентрал Ст. Обовязком є кождого члена прибути на збори, бо є важні справи до полагодження. Взивається довгуючих членів вирівняти свої залеглости, бо в противнім разі наразять себе на суспендовання. — П. Бенковський, секр.

ПОДЯКИ

Я, нижче підписаний, складаю сердечну подяку Головним Урядникам У. Н. Союза за виплату мені з фонду запомогового 50 долярів. Я вже не можу працювати другий рік.

Нехай росте наш У. Н. Союз в члени. Браття, ставайте громадно до У. Н. Союза, бо це одинока організація, котра дає поратунок в Америці для членів і для бідних сиріт українських.

Михайло Маціовський,
член 78 відділу, Майнерсвіл, Па.

Складаю сердечну подяку Урядови У. Н. Союза за скоре виплачення мені посмертного по моїм мужу в сумі $500.00. Мій муж був членом бр. Пр. Тройці в Брукліні, від. 203 У. Н. Союза.

Анна Мельник,
Ню Йорк, Н. Й.

Бернард Бенґстон.

НЕСПОКІЙНА НІЧ.

(Гумореска. З шведського).

Пан і пані Кранзлер спровадилися в новітнє мешкання. Розпаковували точно до дванацятої. Потім поклалися на провізоричні ліжка, щоби справедливо заслуженим сном покріпитися для трудів найближчого дня.

Около першої години пробудив пана Кранзлера якийсь пекольний галас. Подобав цей галас на тарахкіт вальців, що вигладжують каміння на дорозі, на свист корабельної сирени таначеб слон дупав по долівці, виложеній филястою бляхою. Так менше-більше. Так брутально пробуджений побіг до вікна та ствердив, що той несамовитий галас доходив здолу з улиці. З переляком ствердив, що перед самим вікном була нічна стація для автомобілів і що саме якийсь шофер пустив був у рух мотор. А був це дуже сильний мотор.

Пан Кранзлер понапихав собі вати в оба вуха та старався знову заснути. Та воно не вдалося, бо пекольний концерт ішов далі з неменшою силою. Пан Кранзлер перевертався кісь пів години на ложу мук, а потім прийшла йому до змученої голови несамовита думка. Встав, став зодягатися.

— Правду сказати, це божевілля, та я направду не бачу іншого виходу...

Тихесенько наче миш викрався з хати на вулицю.

Жінка спала наче нежива, хоч увесь час галас не вгавав. Колиж чоловік викрався на пальцях, пробудилася. Коли потім крізь вікно побачила, що він відїздить автом, поблідла, з повним плачем кинулася на ліжко та говорила:

— То він мене зраджує, той драбуга! Ах, Боженьку, яка я нещасна! Одначе з ким він зраджує мене?! З ким?!

Коли Кранзлер вийшов був на вулицю, відїхали вже були всі авта, крім одного, що так завзято гуділо та сопіло. Коли шофер побачив, що надходить гість, зараз авто затихло.

Кранзлер отворив дверцята. Ідьте кудинебудь! — сказав.

— Куди? — спитав шофер.

— Кидинебудь... добрий шмат дороги.

— Я не їду кудинебудь. Виж мусите знати, куди хочете їхати?

— Ну, то їдьте до головного двірця. Одначе раз-два!

— На двірець, так серед ночі... то мусить бути якийсь божевільний! — промимрив шофер.

Зі скорістю півтрицятьох миль на годину був Кранзлер за дві хвилі на двірці. Висів і заплатив. Із безмежним вдоволенням глядів, як його мучительавтомобіль поїхав далі в тімсамім напрямі.

Пан Кранзлер подумав хвилинку, чи йти йому додому, чи може взяти собі інше авто. Колиб ішов пішки, то змучився дуже, а коли поїде автом, то це буде велике ризико, бож авто счинить знову перед його вікнами пекольний концерт. Та він був такий дуже змучений, так дуже хотів спати. Кивнув на авто й поїхав додому.

Із вдоволенням побачив, що шофер не запримітив, що на площі не було ніодного авта, лише поїхав далі в тому самому напрямі.

Коли лише ввійшов у хату, кинувся на канапу. Спати, спати! Це було його одиноке бажання.

За десять хвиль Кранзлера знову пробудив страшний галас із улиці. Вже інший шофер оглядав мотор. Уявіть собі найріжніщі несамовиті мельодії, з яких кожда наче по душі дре. Так, справді, вони дерли по душі змученого Кранзлера.

Він знову зодягнувся, взяв капелюх і загортку тай знову викрався з хати.

— Це, щоправда, чисте божевілля, — заскреготав він крізь зуби — та щож мені діяти? І цього мучителя мушу позбутися...

—Їдьте кидинебудь, — сказав шоферові.

— Куди?

— Ба — куди? — Кранзлер чувся такий страшно змучений, рівнодушність стала опановувати його. Чи здалося на що боротися проти злої долі? Ні, він признав себе побідженим.

— Їдьте до якогось готелю.

— До якого готелю?

— Всеодно, щоби лише не біля автомобілевої стації.

Заки поклався до ліжка в готелі, подумав собі:

— Завтра мушу випровадитися з мого нового мешкання. Мушу зірвати умову. Мусітиму проголосити банкротство. Воно все страшне, та нічого, коби я лише не мусів мешкати біля концесіонованої мученицької площі...

Колиж жінка вдруге збудилася, тому що її чоловік вибрався з хати серед ночі й удруге побачила, як він сідав в авто й відїздив кудись, спакувала свій куфер і поїхала до своєї матері.

На другий день внесла подання в справі розводу. Не хотіла бути жінкою мормона, що за одну ніч їздить собі ще до двох інших жінок, так думала вона.

Карло Чапек.

ЯСНОВИДЕЦЬ*)

— Знаєте, пане раднику, доказував Янович — мене так легко ніхто не оциганить. Таж я не дурно жид, що ні? Та це, що робить той хлопище, просто над мій розум. Це не лише ґрафольоґія, це вже не знаю що. Бо уявіть собі, пане: Дасьте йому чийсь рукопис у незаліпленій коверті. Він на це письмо навіть не гляне, встромить лише пальці в коверту та посуває їх по рукописі. При цьому так викривляє губи, начеб його що боліло. А за хвилю описує вам характер автора того рукопису, та це так кажу вам — ну, то-то ви здивувалися би. Я вложив йому в коверту листа старого Вайнберґа. Все пізнав: і це, що має цукрову недугу, і те, що має збанкротувати. Що ви на те?

— Нічого, — відповів сухо правний радник. — Може бути, що він знає старого Вайнберґа.

— Таж того письма навіть не бачив, — обидився Янович. — Він каже, що кожне письмо має свій флюід і можна це докладно розслідити дотиком. Каже теж що це чисто фізичне явище, так як радіо. Пане раднику, тут нема ніякого обманства. Він, той князь Карадаг нічого за те не бере. Походить мабуть зі старого роду з Баку, говорив це мені один Росіянин. Та навіщо я маю вам оповідати це все, хай пан самі прийдуть приглянутися тому, він буде нині вечером у нас. Конче мусите прийти.

— Слухайте, пане Янович — сказав пан правний радник — усе те дуже гарно, одначе чужинцям явірю лише на пятьдесять відсотків, головнож, коли не знаю з чого жиють. Росіянам вірю ще менше, а тимсамим найменьше факірам. Колиж іще це має бути князь, то вже йому зовсім не вірю. Кажете, що навчився того, де? Ага в Персії. Дайте мені спокій, пане Янович, цілий Схід це гумбуґ.

— Алеж, пане раднику, — боронився Янович — він, себто той юнак, викладає чисто науково. Ніякі чари, ніякі таємні сили, а кажу вам, пане, чисто наукова метода.

— То тимбільше гумбуґ — сказав пан радник картаючо. — Пане Янович, я вам дивуюся. Ціле життя обходилися ви без строго наукових метод, а тепер хочете користуватися ними. Призадумайтеся, колиб у цьому була бодай крихіточка правди, то воно вже давно мусілоб бути відоме, що?

— Ну так, — відповів Янович трохи збитий з пантелику — алеж бо я на власні очі бачив, як він відгадав цілого старого Вайнберґа! Воно було геніяльне. Знаєте що, пане раднику, прошу прийти та приглянутися. Коли це шахрайство, то ви на цьому пізнаєтеся, таж ви в таких справах спеціяліст, пане раднику, таж вас ніхто не оциганить.

— Гадаю, що це з трудом прийшло би йому — сказав радник скромно. — То я прийду, пане Янович, та лише тому, щоби тому вашому феноменові глядіти на пальці. Це направду сором, що в нас є такі легкодухи. Одначе не кажіть йому хто я такий. Ну, ну, вже я його навчу читати рукопис у коверті, то-то буде раз! Заложіться, чи не докажу йому обманства.

* * *

Мусите знати, що пан радник (або докладніше: пан радник перший державний прокуратор д-р Кляпка) мав на найближчій судовій розправі заступати обвинувачуючу сторону в процесі Гуґона Мілера, обвинуваченого в убивстві. Пан Гуґон Мілер, купець, мілюнер був обвинучений в цьому, що обезпечив на великі гроші свого молодшого брата Отона та втопив його в Доксанськім ставі. Крім того підозрівали його, що тому кілька літ убив свою любку, одначе це годі було йому доказати. Словом, був це один із великих процесів, який пан радник бажав узалежнити від себе. Тому працював над актами якнайзапопадливіще і найпильніще. Це з нього зробило найстрашніщого публичного обвинувача. Справа не була ясна: пан радник дав би не знати що за один звичайний доказ, одначе справа представлялася так, що мусів здатися передовсім на свою вимову, щоби від лави присяжних суддів видобути мотузок для пана Мілера. Треба знати, що для публичного обвинувача це справа чести.

Янович був того вечора трохи схвильований. „Князь Карадаг" — представляв здавленим голосом — „пан доктор Кляпка. Отже можемо зачинати, так?"

Радник придивлявся пильно цьому екзотичному сотворінню. Був він молодий, в окулярах, з лицем тибетанського жреця, з ніжними злодійськими руками.

„Світовий обманець" подумав про нього радник.

Пане Карадаг — говорив Янович — тут при цьому столику. Мінеральна вода вже там є. Прошу засвітити собі отсю лямпочку. Світло загасимо, щоби вам не перепиняло. Так. Панів прошу бути тихо. Пан — гм, пан Кляпка приніс тут якийсь рукопис. Колиб пан Карадаг схотів бути такий добрий...

Радник закашляв коротко та сів так, щоби якнайкраще бачити ясновидця. „Ось цей рукопис" — сказав і добув з кишені сюртука незаліплену коверту. — „Прошу".

— Дякую — відповів ясновидець холодно, взяв коверту та із замкненими очима обертав її в пальцях. Нараз захитався та ворухнув головою. — Дивне — промимрив і проковтнув трохи води. Потім устромив свої тонкі пальці в коверту й остовпів. Здавалося, що це жовте лице пожовкло ще більше.

В кімнаті було так тихо, що чути було, як віддихав Янович. Янович був з того задоволений.

Тонкі губи князя Карадага дрижали та викривлювалися, начеб стискав у пальцях розпечене залізо. На чолі виступив йому піт.

— Не можу того видержати — засичав крізь затиснені уста, виняв пальці з коверти, втер їх хусточкою та їздив ними хвилинку по сукні столика, начеб гострив ніж. Потім знову дориво̀чно проковтнув трохи води й обережно взяв коверту в пальці.

— Людина, що це писала — говорив сухо — це велика сила, одначе така — (тут самособою шукав слова) сила, що чигає. Це чигання страшне — скрикнув і випустив коверту на стіл. Тієї людини я не хотів би мати за ворога!

— Чому? — не здержався радник. — Може чогось допустився?

— Прошу мене не питати — відповів ясновидець. — Кожен запит дає мені вказівку. Я знаю лише стільки, що міг би допуститися чогонебудь — великих і страшних учинків. Тут є дуже сильна воля... успіх... гроші... Ця людина не призадумувалася би над життям ближнього. Ні, це не звичайний злочинець. Тигр також не є злочинець — тигр це великий пан. Ця людина не була би здібна до нічого несправедливого, одначе думає собі, що володіє над життям людей. Коли він на своїх ловах, бачить у людях лише користь. Тоді їх убиває.

— Не зважає ні на добро ні на зло — промимрив радник з очевидною згодою.

— Це лише слова — сказав князь Карадаг. — Ніхто не є без добра та зла. Ця людина має свої точно означені моральні поняття. Нікому нічого не винен, не краде, не бреше. Коли вбиває, то це так, начеб на шахівниці зробив шаха або мата. Це гра, одначе продовжує її докладно. — Ясновидець нахмурив з напруження чоло. — Не знаю що це. Бачу став, а на ньому моторовий човен.

— А що ще? — вирвався радник-прокуратор і віддихав з трудом.

— Більше не видно вже нічого. Все зайшло мрякою. Так дивно зайшло мрякою, бо ця страшна, безпардонна воля одержала свою користь. Одначе в тому нема ніякої пристрасти, лише розум. Чиста розумова розвага під кожним оглядом. Так як розвязується завдання або технічну проблему. Ні, ця людина ніколи нічого собі не докоряє. Так вірить собі, такий безпечний сам перед собою. Не потребує боятися своєї совісти. Маю образ людини, що на все глядить зверха. Він дуже гордий та самолюбний. Він радіє, що його бояться люди. — Ясновидець попив водою. — Та і він комедіянт. У глибині душі використувач, що позує. Хотів би світ перелякати своїми вчинками. Доволі. Я змучився. Не терплю його!

— Знаєте, пане Янович — доказував радник схвильовано — направду страшний той ваш ясновидець. Це, що він сказав, це знаменитий портрет. Сильний та безпардонний, що бачить у людях лише користь. Знаменитий грач своєї гри. Мозок, що чисто розумово приготовляє діло, а ніколи нічого собі не докоряє. Джентельмен і комедіянт рівночасно. Пане Янович, той Карадаг вислідив його в сто процентах!

— А бачите, — говорив Янович, підхліблюючи собі. — Чи я вам цього не говорив? Це був лист ліберецького Шліфена; чи не так?

— Але деж там! — сказав радник, — Пане Янович, це був лист одного вбивника.

— Ну, ну, — здивувся Янович — а я думав, що це текстильний купець Шліфен. Знаєте, то також великий драбуга цей Шліфен.

— Ні, це був лист Гуґона Мілера, того братовбийника. Затямили ви собі, як той ясновидець говорив про човен на ставі? З того човна кинув Мілер свого брата у воду.

— Ну, ну, — счудувався Янович. — Бачите! Алеж це казочний талант, пане раднику!

— Безперечно, — признав радник. — Коли відгадав характер того Мілера та мотиви його вчинку, то ясно, пане Янович, то феноменальне. Навіть я так знаменито не схарактеризував би Мілера. А той ясновидець пізнав за дотиком із кількох рядків письма! Пане Янович, щось у цьому є. Мусить бути в людськім письмі якийсь флюід або щось.

— Чи я вам того не говорив? — тріюмфував Янович.

— Колиб ви були такі ласкаві, пане раднику, я ще ніколи не бачив убийникового письма.

— Алеж дуже радо — сказав пан прокуратор і добув з кишені коверту. — Це справді цікавий лист, — додав виймаючи папір з коверти та нараз змінився на лиці. — Це... пане Янович — видушив непевно — той лист належить до судових актів. Себто... я не можу вам його показати.

За хвилю гнав радник додому; не зважав навіть на те, що паде дощ. Вісімнацятий дурень, прозивав він себе докірливо, дурак, як я міг до чогось такого допустити? Ідіот! Та що я в поспіху мусів забрати зпоміж актів замість Мілерового листа свій власний рукопис, свої власні записки про розправу, що я мусів покласти це до тієї коверти! Дурень! Так, це було моє письмо! А, дякую! Пожди, ти обманче, я тобі прислужуся!

Та вкінці пан прокуратор успокоївся трохи; вонож не було аж так зле, як собі уявляв. Велика сила, непогамована воля, прошу; я нездібний до ніякої підлоти; маю сконкретизовані моральні поняття. Поправді, воно вельми схлібляюче. Що я собі ніколи не роблю ніяких докорів? Слава Богу, не маю за що! Я сповняю лише мій обовязок. А з тією розумовою розвагою, це також правда. А з тим комедіянтом то помилився.

Таж це лише гумбуґ.

Нараз зупинився. Самособою, сказав сам до себе, таж те, що сказав ясновидець, може торкатися кождої іншої людини! Це такі загальні прикмети. Кожна людина є трохи комедіянтом і самолюбом. У цьому цілий трик: говорити так, щоби кожен міг це приноровити до себе. Так, присудив пан радник, отворив парасолю та йшов додому своєю правильною енерґічною ходою.

* * *

— Ісусе Христе! — нарікав предсідник розправи, здіймаючи судейську тоґу — вже сема година. Знову так протягнулося! Бо пан прокуратор говорив дві годині — одначе, пане товаришу, виграв. Здобути мотузок на основі таких слабих доказів, це називається успіх. Щодо лави присяжних, то ніколи нічого не знається. Та дуже справно говорив, — доказував предсідник, миючи руки. — Головнож тоді, коли подавав характеристику Мілера це був справжній портрет. Знаете, той монструальний нелюдський характер убийника — людина просто здріґалася. Памятаєте, пане товаришу, як він говорив: Це не звичайний злочинець; нездібний до ніякої несправедливости, не бреше, ані не краде; колиж убиває людину, робить це так спокійно, начеб давав на шахівниці мата. Не вбиває в якійсь пасії, але з холодної розумової розваги зовсім так, начеб мав розвязати задачу або технічне завдання. Дуже влучно сказано, товаришу. І далі: Коли він на своїх ловах, у ближніх бачить лише добичу. — Знаєте, з тим тиґром, то було трохи театрально, одначе присяжним суддям воно сподобалося.

— Або це, — говорив вотант — коли сказав: Цей вбийник ніколи ще не докоряв собі. Він вірить собі, такий безпечний сам перед собою — не потребує боятися своєї совісти.

— Або ось це психольоґічне спостереження — говорив далі предсідник розправи та втирав собі рушником руки — це комедіянт, що хотів би перелякати ввесь світ своїми вчинками.

— О, Кляпка, — сказав вотант з признанням. — Це небезпечний обвинувач.

— Гуґон Мілер признаний винуватим дванацятьма голосами — дивувався предсідник. — Хто був би це сказав. А прецінь прислужився йому. Для нього це наче гра в шахи, або лови. Він так запалюється до кожного процесу, пане товаришу, я не хотів би мати в ньому ворога.

— Йому, — говорив вотант — приємно, коли його люди бояться.

— Трохи самолюб то він є — сказав у задумі поважний предсідник. — Одначе в нього страшна сила волі, головно, коли залежить йому на успіху. Першорядна сила, пане товаришу, одначе — предсідникові не прийшло на думку відповідне слово. — Ну, ходімо на вечерю.

*) Зі збірки: Karel Čapek: Povídky z Jedné kapsy — Nakladatelství Aventinum. (Карло Чапек: Оповідання з одної кишені).

ТРИСТАЛІТНІЙ ЮВИЛЕЙ.

Тристалітній ювилей святкує базиліка св. Петра в Римі. Там, де апостол згинув мученичою смертю, над його гробом побудував Константин пятиповерхову базиліку. В тій то першій святині папа в 800-му році Карлові Великому, творцені універсальної франконської монархії, вложив на голову корону „святої римської держави". Минули середновічні часи. Стара базиліка не устоялася перед напором часу. Обсипалися її стіни, спорохнавіла й середина. І тоді папа Микола V. постановив вибудувати нову святиню. Але щойно Юлій II. мав здійснити цю думку. На його приказ славний архитект Донато д' Анджельо Браманте уложив плян ґіґантичної будови. Дня 18 квітня 1506. року закладено угольний камінь. Базиліка мала бути побудована в виді грецького хреста з великою банею по середині. Почали будову. Але небаром помер творець первісного пляну. Наслідники стали змінювати його плян. Ряд архітектів і мистців працював над будівлею, отже **Рафаель** до 1520-го року, **Беруці** до 1536-го. Вкінці до праці береться **Мікелянджельо Буонароті.** Працював неструджено 17 літ. Але щойно після його смерти викінчено величаву баню. Одначе працю ще тимсамим не покінчено. Потягнулася ще кількадесять літ, аж вкінці 18-го листопада 1616-го року церкву можна було посвятити.